

Konrad Szydłowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

KREDYT BANKOWY JAKO INSTRUMENT FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI MIKRO- ORAZ MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW NA TERENIE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

1. Wstęp

Po transformacji gospodarczej mającej miejsce w Polsce w 1989 r. nastąpił dynamiczny rozwój przedsiębiorczości. Obecnie liczbę aktywnie działających firm szacuje się na 1,8 mln, z czego ponad 99% stanowią podmioty należące do sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) [*Raport o stanie... 2007*, s. 26]. Rola tego sektora gospodarczego jest uważana za bardzo istotną, a to głównie ze względu na tworzenie miejsc pracy, wytwarzanie znacznej wartości dodanej i wkroczenie w nisze rynkowe. Ponadto przypisuje się temu sektorowi wiele istotnych funkcji, m.in. o charakterze społecznym i gospodarczym. O tym, że problematyka funkcjonowania i rozwoju mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw jest ogromnie ważna, świadczy chociażby duża liczba publikacji poświęconych różnym ich aspektom. Przedmiotem szczególnego zainteresowania jest kapitał finansowy, w tym jego źródła i instrumenty.

Dostępność do zewnętrznych źródeł kapitału ma ogromne znaczenie dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, umożliwiając im sprawne prowadzenie bieżącej działalności oraz dokonywanie inwestycji. Stanowi to jeden z podstawowych warunków podniesienia ich konkurencyjności, poprawy kondycji finansowej, a co za tym idzie – tworzenia nowych miejsc pracy. Wsparcie kapitałowe sektora MMŚP jest podstawowym czynnikiem warunkującym wykorzystanie potencjału ekonomicznego tej grupy przedsiębiorstw.

Pośród wielu instrumentów zewnętrznego finansowania jednym z najczęściej stosowanych jest kredyt bankowy. Niniejszy artykuł poświęcony został wybranym aspektom procesu pozyskiwania oraz wykorzystania środków kredytowych w działalności przedsiębiorstw z sektora MMŚP.

2. Cel, metodyka i zakres badań

Celem artykułu jest ocena aktywności mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w obszarze pozyskiwania środków kredytowych oraz ich wykorzystywania w procesie finansowania prowadzonej działalności. Ponadto dokonano identyfikacji podstawowych barier utrudniających przedsiębiorcom dostęp do kredytu bankowego. Badaniami objęto 303 przedsiębiorstwa z sektora MMŚP działające na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2002-2005. Stanowiło to 0,3% badanej populacji firm. W badaniach wykorzystano metodę ankietową. Instrumentem badawczym był kwestionariusz zawierający 35 pytań, które dotyczyły sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstw, wykorzystywanych źródeł finansowania, a także opinii na temat kredytowania działalności operacyjnej i inwestycyjnej przez banki.

3. Kredyt bankowy w procesie finansowania działalności mikro- oraz małych i średnich przedsiębiorstw – determinanty popytu oraz bariery dostępności

Finansowanie działalności przedsiębiorstw z wykorzystaniem kredytu bankowego jest obecnie uważane za jeden z podstawowych warunków ich prawidłowego funkcjonowania i rozwoju. Dotyczy to przede wszystkim firm z sektora MMŚP funkcjonujących w warunkach ograniczonego dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania oraz niskiej zdolności do wewnętrznej akumulacji kapitału.

W literaturze z zakresu finansów przedsiębiorstw wyróżnia się wiele czynników warunkujących popyt oraz dostępność kredytu bankowego jako źródła finansowania sektora MMŚP. Wprowadza się przy tym pojęcie „małego kredytu”, które zdaniem T. Łuczki należy rozumieć jako „kredyt zaciągany przez małe i średnie przedsiębiorstwa” [Łuczka 2001, s. 33]. Wśród podstawowych cech charakteryzujących popyt firm MMŚP na kredyt bankowy wymienia się mentalność kredytową właścicieli. Przedsiębiorcy z tego sektora wykazują dużą rezerwę wobec kapitału obcego i jego poszczególnych instrumentów. W strukturze finansowania dominuje kapitał własny, którego źródłem jest akumulacja wypracowanych zysków oraz prywatny majątek właścicieli.

Kolejną cechą popytu firm z sektora MMŚP na kredyt bankowy jest nadmierne wykorzystywanie zobowiązań krótkoterminowych. Centralna pozycja kredytu krótkoterminowego w procesie finansowania bieżącej oraz inwestycyjnej działalności przedsiębiorstw uwarunkowana jest wieloma czynnikami. Kredyt krótkoterminowy ogranicza obszary konfliktu pomiędzy ekonomiczno-prawną suwerennością przedsiębiorcy a uprawnieniami kapitałodawców w okresie kredytowania. Ponadto dominująca pozycja kredytu krótkoterminowego w strukturze finansowania jest przejawem braku racjonalnej, długofalowej polityki finansowej i planowania finansowego, niezbędnych do utrzymania zdolności płatniczej oraz równowagi finansowej przed-

siębiorstwa. W mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach funkcje zarządzania finansami podlegają kompetencjom właścicieli, a nie wyspecjalizowanej kadry menedżerskiej. Kredyt krótkoterminowy może zatem pełnić funkcje kompensujące zarówno brak planowania finansowego, jak i błędy popełnione przez właścicieli w działalności gospodarczej.

Charakterystykę popytu mikro-, małego i średniego przedsiębiorstwa na kredyt bankowy należy również rozpatrywać w kontekście realizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych. Istotną rolę odgrywają tu takie czynniki, jak rytm i charakter procesów inwestycyjnych. Należy podkreślić, że działalność inwestycyjna w przedsiębiorstwach z sektora MMŚP ma charakter nieregularny – skokowy. Oznacza to, że realizacja określonego projektu inwestycyjnego poprzedzona jest długim okresem pasywności inwestycyjnej. Proces gromadzenia środków finansowych w sektorze MMŚP jest znacznie dłuższy niż w przypadku dużych przedsiębiorstw, co w znacznym stopniu opóźnia moment realizacji projektu inwestycyjnego.

Do podstawowych przesłanek warunkujących dostępność kredytu bankowego należy zaliczyć ryzyko związane z tym sposobem finansowania oraz jego efektywność z punktu widzenia banku. W ocenie instytucji bankowych sektor MMŚP charakteryzuje się ponadprzeciętnym poziomem ryzyka, zwłaszcza w odniesieniu do dużych podmiotów gospodarczych [Skowronek-Mielczarek 2005, s. 73]. Wśród podstawowych barier w procesie ubiegania się MMŚP o kredyt bankowy wymienia się brak historii kredytowej firmy, który uniemożliwia ocenę jej wiarygodności pod kątem dotychczasowej współpracy kredytowej z bankiem. Ten niekorzystny stan rzeczy dodatkowo potęguje fakt, że firmy sektora MMŚP charakteryzują się krótkim okresem funkcjonowania na rynku oraz wysokim współczynnikiem upadłości we wczesnych etapach działalności. Wyniki badań prowadzonych w tym zakresie wskazują, że w przypadku 38% najmniejszych przedsiębiorstw długość okresu prowadzonej działalności gospodarczej nie przekracza 1 roku [*Raport o stanie...* 2007, s. 23]. Obniża to ocenę trwałości przedsiębiorstwa jako podmiotu rynkowego oraz stabilności jego gospodarki finansowej. Inną bardzo trudną barierą uniemożliwiającą drobnym przedsiębiorcom dostęp do kredytu jest stosowana przez banki polityka ustanawiania zabezpieczeń kredytowych. Instytucje bankowe, finansując sektor MMŚP, stosują tzw. metodę ostrożnej wyceny, co często powoduje niedoszacowanie rzeczywistej wartości zabezpieczenia [Szyda, Żabiński 2006, s. 380]. Ponadto żądają one zabezpieczeń o wartości znacznie przewyższającej wartość udzielonego kredytu.

Ograniczony dostęp mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw do kredytów bankowych spowodowany jest również niedostatecznym zakresem informacji ekonomiczno-finansowych, niezbędnych do prawidłowej oceny zdolności kredytowej. Zdecydowana większość (97%) przedsiębiorstw z sektora MMŚP prowadzi uproszczoną sprawozdawczość finansową, co powoduje, że instytucje bankowe zmuszone są do podejmowania decyzji kredytowych w warunkach ograniczonego zakresu informacji [Kurowska 2005, s. 217]. Dane ekonomiczno-finansowe przekazywane do

banków są często niekompletne i źle przygotowane. Niska jakość dostarczanej dokumentacji wynika z braku odpowiednich kwalifikacji przedsiębiorców w zakresie zarządzania i planowania finansowego, a także odpowiednich systemów zarządzania finansami firmy i ich kontroli. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w przypadku mikroprzedsiębiorstw, w których właściciel sam zajmuje się wszystkimi sprawami związanymi z prowadzeniem firmy, włącznie z prowadzeniem spraw finansowych [Dębniwska, Szydłowski 2003, s. 263].

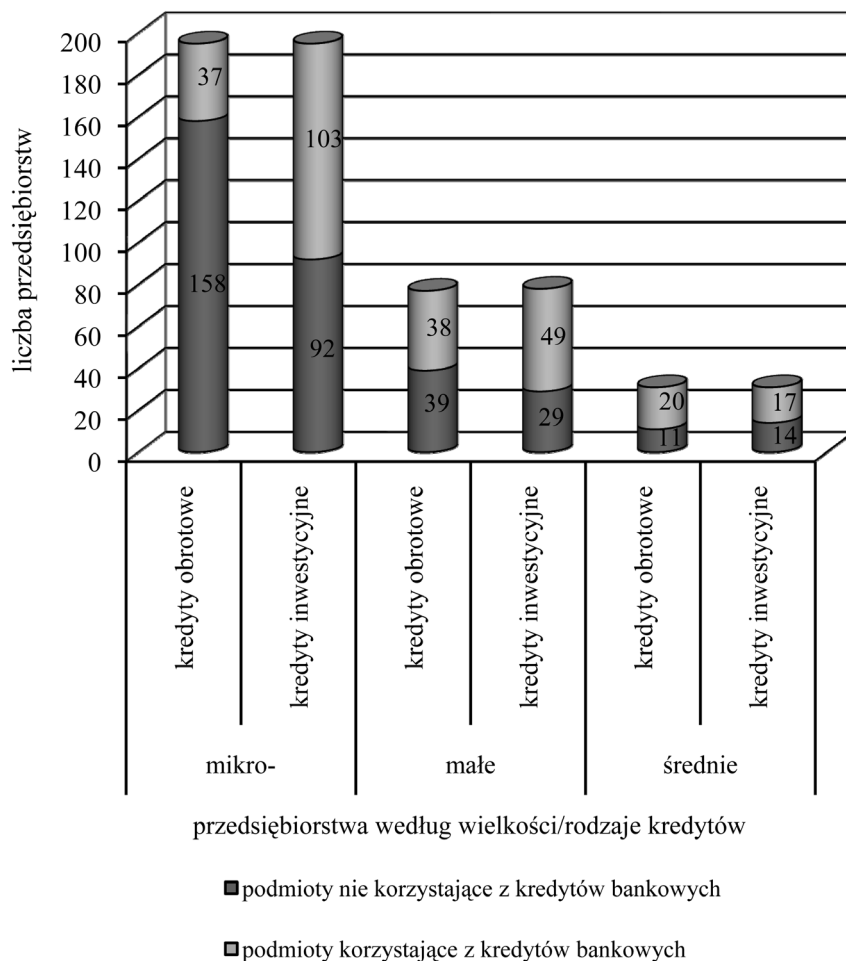
Ryzyko kredytowania przedsiębiorstw z sektora MMŚP wynika również z innych czynników, do których należy zaliczyć: wysoką skłonność właścicieli do ryzyka, spekulacyjny charakter działalności wielu firm, a także niski udział kapitałów własnych, który w sposób bezpośredni wpływa na trudności z zachowaniem płynności finansowej. Istotnym zagrożeniem dla instytucji bankowych jest również słabe wyposażenie przedsiębiorstw w zasoby niematerialne, niski poziom inwestycji, brak strategii działania oraz koncentracja na bieżącej działalności. Ponadto immanentną cechą charakteryzującą drobnych przedsiębiorców są niskie umiejętności menedżerskie, brak doświadczenia oraz niska świadomość finansowa. Do podstawowych barier utrudniających przedsiębiorstwom MMŚP dostęp do kredytu bankowego należy również zaliczyć czynnik inflacji, która powoduje wzrost kosztów produkcji, nakładów inwestycyjnych oraz kosztów finansowych, obniżając rentowność prowadzonej działalności [Rogowska 2000, s. 77].

4. Kredytowanie mikro- oraz małych i średnich przedsiębiorstw przez banki na terenie województwa warmińsko-mazurskiego

Województwo warmińsko-mazurskie jest jednym z najsłabiej rozwiniętych gospodarczo regionów Polski. Niski poziom rozwoju jest spowodowany przede wszystkim niekorzystną strukturą gospodarczą, charakteryzującą się mało zróżnicowanym przemysłem oraz dominującym udziałem sektora rolnego. Jest to obszar, którego znaczną część stanowią tereny popegeerowskie o bardzo niskim udziale nakładów inwestycyjnych i dużym zubożeniu społeczeństwa. Należy podkreślić, że jednym z największych problemów regionu Warmii i Mazur jest wysokie bezrobocie, którego poziom w 2005 r. wyniósł 27,5%, co oznacza, że bez pracy pozostawało 150,9 tys. osób czynnych zawodowo.

Ogromną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa warmińsko-mazurskiego odgrywa sektor MMŚP. Na koniec 2005 r. w województwie zarejestrowanych było ponad 110 tys. podmiotów gospodarczych, z czego 99% stanowiły mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa. Jednym z podstawowych wskaźników obrazujących funkcję i znaczenie sektora MMŚP w rozwoju społeczno-gospodarczym Warmii i Mazur jest jego ogromny wkład w tworzenie miejsc pracy. W 2005 r. w sektorze MMŚP pracowało 194,2 tys. osób, co stanowiło 82,5% zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw oraz 48,9% ogólnej liczby pracujących w województwie.

Wyniki badań wskazują na wiele barier ograniczających, a często uniemożliwiających sprawne funkcjonowanie i rozwój tego sektora. Mają one charakter rynkowy, prawny oraz informacyjny. Rozwojowi przedsiębiorczości nie sprzyja również prowadzona polityka państwa, biurokracja, niejasny i niestabilny system prawny oraz nadmierny fiskalizm ograniczający zasoby finansowe firm. Jednym z podstawowych utrudnień hamujących rozwój przedsiębiorczości jest również ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Bariery te sprawiają, że większość firm swoją działalność finansuje przede wszystkim ze środków własnych, co w znacznym stopniu ogranicza możliwości ich rozwoju.

Rys.1. Struktura badanej grupy przedsiębiorstw z uwzględnieniem liczby podmiotów korzystających z kredytów bankowych w latach 2002-2005

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Istotną rolę w procesie finansowania sektora MMŚP odgrywa sektor bankowy. Stanowi on podstawowe zewnętrzne źródło pozyskiwania kapitału przez mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, co potwierdzają wyniki badań przeprowadzonych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Strukturę badanej grupy przedsiębiorstw z uwzględnieniem liczby podmiotów korzystających z kredytów bankowych przedstawiono na rys. 1.

Wyniki badań wskazują na wysoką aktywność przedsiębiorstw w zakresie pozyskiwania środków kredytowych. Najwyższy odsetek kredytobiorców odnotowano w grupie firm średnich, w której aż 83,9% jednostek zaciągnęło kredyt w celu sfinansowania wydatków związanych z prowadzoną działalnością. Podobne tendencje zaobserwowano w sektorze małych przedsiębiorstw, charakteryzującym się 80,5-procentowym wskaźnikiem podmiotów korzystających z kredytów bankowych. Mniejszy, choć również wysoki odsetek kredytobiorców (63,6%) odnotowano w grupie mikroprzedsiębiorstw. Największą liczebność (169) stanowiły podmioty korzystające z kredytów inwestycyjnych. Znacznie mniejsza liczba firm (95) zaciągnęła kredyt obrotowy. Wskazane relacje charakteryzowały szczególnie sektor mikroprzedsiębiorstw, który w znikomym stopniu korzystał z kredytu bankowego jako instrumentu finansowania bieżącej działalności.

Podstawowym miernikiem wyrażającym aktywność firm w obszarze kredytowania prowadzonej działalności jest liczba oraz wartość pozyskanych kredytów bankowych. Wyniki badań przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Liczba i wartość kredytów bankowych finansujących działalność bieżącą i inwestycyjną przedsiębiorstw z sektora MMŚP w latach 2002-2005

Przedsiębiorstwa według wielkości	Kredyty obrotowe		Kredyty inwestycyjne	
	liczba	wartość (tys. zł)	liczba	wartość (tys. zł)
Mikro-	58	1 605,5	148	12 187,6
Małe	97	21 557,1	84	16 840,3
Średnie	59	28 602,8	36	23 384,4
Razem	214	51 765,4	268	52 412,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W latach 2002-2005 przedsiębiorstwa zaciągnęły łącznie 482 kredyty bankowe o wartości 104,2 mln zł. Najwyższą aktywność w kredytowaniu działalności gospodarczej odnotowano w sektorze firm średnich. Wartość pozyskanych środków kredytowych wyniosła w tej grupie 52,0 mln zł, co stanowiło 49,9% łącznej kwoty kredytów w sektorze MMŚP. Taki stan rzeczy wynikał przede wszystkim z większych potrzeb kapitałowych średnich firm, a także z większej dostępności kredytów bankowych i innych zewnętrznych źródeł finansowania. Mniejszy stopień zadłużenia odnotowano w grupie mikro- i małych przedsiębiorstw. Firmy te zaciągnęły od-

powiednio 206 i 181 kredytów bankowych, pozyskując środki finansowe o wartości 13,8 mln zł oraz 38,4 mln.

Uzupełnieniem danych dotyczących liczby i wartości kredytów bankowych są wyniki badań obrazujące sposób wykorzystania pozyskanych środków w działalności operacyjnej i inwestycyjnej przedsiębiorstw.

Tabela 2. Cele wydatkowania środków kredytowych w działalności operacyjnej i inwestycyjnej przedsiębiorstw

Cele wydatkowania środków kredytowych	Przedsiębiorstwa według wielkości/liczba wskazań			Razem
	mikro-	małe	średnie	
Działalność operacyjna				
Zakup surowców, materiałów, towarów	25	33	17	75
Splata zobowiązań handlowych	15	19	8	42
Pozostałe wydatki	4	1	1	6
Działalność inwestycyjna				
Zakup, remont, modernizacja nieruchomości	33	24	9	66
Zakup maszyn produkcyjnych, urządzeń technicznych	50	28	13	91
Zakup środków transportu	54	27	10	91
Pozostałe wydatki	2	–	1	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W okresie 2002-2005 odnotowano zróżnicowane tendencje w zakresie sposobu wykorzystania pozyskanych środków kredytowych. W obszarze działalności operacyjnej dominująca część przedsiębiorstw (78,9%¹) korzystała z kredytu bankowego w celu sfinansowania kosztów zakupu surowców, materiałów do produkcji bądź towarów. Mniejsza liczba przedsiębiorstw przeznaczyła pozyskane środki na spłatę zobowiązań handlowych oraz inne wydatki związane z działalnością operacyjną (np. wynagrodzenia pracowników, obciążenia podatkowe, ubezpieczeniowe i inne). W sferze działalności inwestycyjnej dominujący udział (53,8%) stanowiły wydatki związane z nabyciem środków transportu, maszyn produkcyjnych oraz urządzeń technicznych. W mniejszym zakresie przedsiębiorstwa inwestowały w zakup, remont oraz modernizację nieruchomości. Wskazane cele inwestycyjne były realizowane w 39,1% przedsiębiorstw objętych badaniem. Należy również podkreślić, iż nie odnotowano znacznego różnicowania struktury wydatków pomiędzy poszczególnymi grupami przedsiębiorstw.

¹ Wartość wskaźnika stanowi relację liczby przedsiębiorstw wydatkujących środki kredytowe na zakup surowców, materiałów, towarów do liczby przedsiębiorstw korzystających z kredytów obrotowych.

Wysoki stopień wykorzystania kredytu bankowego w działalności bieżącej i inwestycyjnej nie oznacza, że był to łatwo dostępny instrument finansowania. Bariery utrudniające mikro-, małym i średnim przedsiębiorstwom dostęp do tego źródła kapitału przedstawiono w tab. 3.

Tabela 3. Bariery ograniczające przedsiębiorstwom dostęp do kredytu bankowego w latach 2002-2005

Kryteria	Odsetek przedsiębiorstw wskazujący stopień nasilenia poszczególnych cech											
	mikro-				małe				średnie			
	0*	1	2	3	0	1	2	3	0	1	2	3
Koszt kredytu (oprocentowanie, prowizje, opłaty)	2,9	8,0	38,7	50,4	10,9	12,5	34,4	42,2	7,7	11,5	65,4	15,4
Problemy z przygotowaniem dokumentacji	7,3	15,3	46,0	31,4	25,0	35,9	25,0	14,1	34,6	26,9	34,6	3,9
Warunki spłaty kredytu (terminy, liczba rat itp.)	10,2	32,8	45,3	11,7	25,0	25,0	45,3	4,7	15,4	30,8	50,0	3,8
Maksymalna wartość kredytu	8,0	26,3	44,5	21,2	20,3	21,9	45,3	12,5	15,4	23,1	34,6	26,9
Wysokość zabezpieczeń	2,9	8,8	29,9	58,4	12,5	9,4	31,3	46,8	19,2	15,4	30,8	34,6
Brak historii kredytowej	28,5	19,7	23,4	28,4	45,3	18,8	23,4	12,5	46,2	30,8	15,4	7,6
Skomplikowane i czasochłonne procedury kredytowe	8,8	17,6	36,0	37,6	17,2	31,3	26,6	24,9	23,1	23,1	30,7	23,1

* W badaniach zastosowano następującą skalę ocen: 0 pkt – w żadnym stopniu, 1 pkt – w małym stopniu, 2 pkt – w średnim stopniu, 3 pkt – w dużym stopniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Wśród barier, które w największym stopniu ograniczały dostęp do kredytu bankowego, przedsiębiorcy wskazali wysokość wymaganych zabezpieczeń oraz wysoki koszt kapitału. Chodzi tu szczególnie o mikroprzedsiębiorstwa, które w większości (50,4%) nadały badanej cesze najwyższą rangę, oceniając ją jako istotne utrudnienie w dostępie do środków kredytowych. Ponadto mikroprzedsiębiorcy podkreślali zbyt wysokie wymagania banków co do zabezpieczeń, skomplikowane i czasochłonne procedury kredytowe oraz problemy z przygotowaniem wymaganej dokumentacji, uznając je za istotne przeszkody w dostępie do kredytu bankowego. Zaistniała sytuacja była w głównej mierze warunkowana specyficznymi właściwościami charakteryzującymi działalność sektora MMŚP. Należy tu wymienić: brak zasobów majątkowych stanowiących potencjalne zabezpieczenie kredytu, niedobór kadr po-

siadających odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie we współpracy z instytucjami finansowymi czy niski poziom akumulacji finansowej uniemożliwiający zwrot pożyczonych środków wraz z odsetkami. W mniejszym, choć również wysokim stopniu mikroprzedsiębiorcy wskazywali takie czynniki, jak: brak historii kredytowej, warunki spłaty kredytu czy stopień zaspokojenia potrzeb finansowych określony maksymalną możliwą do pozyskania kwotą środków kredytowych. W znacznie mniejszym stopniu przedstawione bariery ograniczały dostępność środków kredytowych w grupie małych i średnich przedsiębiorstw.

5. Podsumowanie

Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania jest jednym z podstawowych czynników warunkujących prawidłowe funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstwa. Pomimo istnienia wielu alternatywnych form finansowania są one dla drobnego przedsiębiorcy znacznie ograniczone. Surowe wymagania instytucji finansowych powodują, że głównym źródłem kapitału dla wielu przedsiębiorców są środki własne.

Istotną rolę odgrywa tu sektor bankowy, który jest podstawowym zewnętrznym źródłem finansowania mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. W ostatnim okresie odnotowano pozytywne tendencje w obszarze kredytowania działalności gospodarczej sektora MMŚP. Instytucje bankowe w większości utworzyły odrębne departamenty do obsługi tej grupy podmiotów gospodarczych, przygotowano szeroką ofertę produktów i usług bankowych oraz zmieniono procedury oceny zdolności kredytowej, czyniąc kredyt bankowy bardziej dostępnym instrumentem finansowania.

Odnotowane tendencje znajdują potwierdzenie w wynikach badań przeprowadzonych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Na szczególną uwagę zasługuje znaczna liczba przedsiębiorstw korzystających z kredytów bankowych, jak również wysoki poziom zadłużenia sektora MMŚP. Przedsiębiorcy wskazują jednak na wiele barier ograniczających dostępność środków kredytowych. Są to przede wszystkim: surowe wymagania instytucji bankowych co do zabezpieczeń kredytu, wysoki koszt kapitału, skomplikowane i czasochłonne procedury kredytowe i związane z nimi problemy z przygotowaniem wymaganej dokumentacji kredytowej.

Problematyka dostępności sektora MMŚP do kredytu bankowego jest szczególnie ważna w kontekście członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Znaczna część środków pomocowych skierowanych na rozwój przedsiębiorczości udostępniana jest pod warunkiem współfinansowania projektów inwestycyjnych kredytem bankowym. Istnieje zatem potrzeba wspierania mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. Pomocy w tym zakresie oczekuje się nie tylko ze strony banków, które oprócz udzielania kredytów powinny prowadzić działalność informacyjną oraz doradczą, ważna jest również aktywność instytucji i organizacji otoczenia biznesu, a szczególnie funduszy poręczeń kredytowych, których podstawowym zadaniem jest wspieranie sektora MMŚP w dostępie do zewnętrznych źródeł finansowania.

Literatura

- Dębniwska M., Szydłowski K., *System bankowy jako źródło finansowania małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] *Banki na rynku finansowym. Teraźniejszość i przyszłość*, red. M. Dębniwska, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2003.
- Kurowska M., *Bariery w kredytowaniu małych i średnich przedsiębiorstw*, [w:] *Przekształcenia rynku finansowego w Polsce*, red. P. Kapuś, J. Węclawski, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2005.
- Łuczka T., *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty mikro- i makroekonomiczne*, PWN, Warszawa-Poznań 2001.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005-2006*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2007.
- Rogowska E., *Podstawowe bariery dostępu małych i średnich przedsiębiorstw do kredytu bankowego*, [w:] *Zarządzanie finansami. Współczesne tendencje w teorii i praktyce*, red. D. Zarzecki, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000.
- Skowronek-Mielczarek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, C.H. Beck, Warszawa 2005.
- Szyda J., Żabiński A., *Produkty bankowe dla mikro- i małych przedsiębiorstw – bariery w ich wykorzystaniu*, [w:] *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw*, red. A. Bielawska, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006.

BANK CREDIT AS A FINANCING INSTRUMENT OF MICRO-, SMALL- AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE WARMIA AND MAZURY PROVINCE

Summary

One of the main obstacles of development of micro-, small- and medium-sized enterprises (MSME) in Poland is a restricted access to exterior source of capital. It causes a situation when firms belonging to MSME finance their activity only with the use of their own money. The article presents research results concerning bank credit as a financing instrument of enterprises from the Warmia and Mazury Province. The author focuses on activity of entrepreneurs in financing their companies with bank credit and the main obstacles of access to this source of financing.